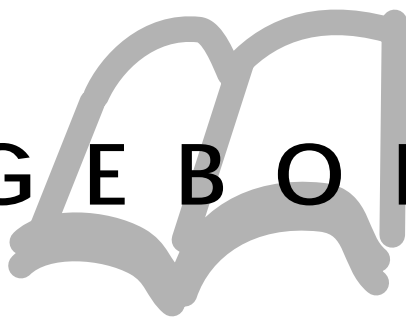

I N G E B O E K T

Verhalen in een kastje

Karin Wanrooij (2006). *Kamishibai. De magie van het vertelkastje*. Biblion Uitgeverij.

"De zaal zit vol kinderen. Op een verhoging prijkt een kastje. Het is een geheimzinnig kastje, want wat zou erin zitten? Dan klapt de verteller voorzichtig de deurtjes open. Het verhaal begint."

Kamishibai is Japans voor 'papiertheater'.¹ Aan de hand van een houten kastje en enkele platen neemt een verteller zijn jonge publiek mee in de magische wereld van de fantasie. Kamishibai ontstond in de straten van Tokio in de jaren dertig van de vorige eeuw. Veel werklozen voorzagen in hun levensonderhoud door met een vertelkastje achterop de fiets rond te trekken en buiten op straat voorstellingen te geven. Met de komst van de televisie in Japan in de jaren vijftig verdween de rondtrekkende kamishibai-verteller uit het straatbeeld. De vertelvorm vond zijn weg naar het onderwijs, waar hij ingezet werd als middel ter verspreiding van het christendom. Het kastje onderging door de jaren heen heel wat aanpassingen, op

vlak van inhoud én vorm. Sinds de jaren negentig stijgt de populariteit van het vertelkastje in Japan weer sterk.

In *Kamishibai: de magie van het vertelkastje* doet Karin Wanrooij uit de doeken hoe en waarom deze vertelvorm van Japanse origine de aandacht verdient van iedereen die – al dan niet beroepshalve – regelmatig aan het vertellen slaat. Wanrooij is Japanologe en bedrijfskundige en vertaalt onder meer (Japanse) kinderboeken in het Nederlands. Toen zij als tolk en vertaler van een team van Japanse schrijvers, vertellers en uitgevers voor het eerst kennismaakte met kamishibai, raakte zij onmiddellijk enthousiast. Om het kastje en de mogelijkheden ervan in Nederland bekender te maken, gaf zij voorstellingen op diverse scholen en kinderdagverblijven. In samenwerking met deskundigen in binnen- en buitenland onderzocht zij daarnaast de toepassingen en technieken van kamishibai in Japan, Nederland en andere landen.

Karin Wanrooij belicht in dit boek de educatieve voordelen van deze vorm van vertellen op basis van twee sleutelbegrippen: 'concentratie' en 'wij-gevoel'. In een eerste hoofdstuk legt de auteur haarfijn uit hoe de aanwezigheid van het kastje en het verrassingselement van de 12 platen de concentratie van kinderen intensifieert en bundelt. Ze toont aan hoe de inbreng van de verteller en diens interactie met het publiek een sterk samenhorighedsgevoel creëren. Wanrooij illustreert dit door de vergelijking te maken met cabaret en poppenkast, film en theater: in geen van deze vertelvormen zijn de aspecten concentratie en wij-gevoel op dezelfde manier aanwezig.

In de twee daaropvolgende hoofdstukken vat Wanrooij aanwijzingen samen voor de schrijver/tekenaar en voor de verteller van een kamishibai-verhaal. Ze is hierbij zeer doortastend: naast de technische informatie over de afmetingen van en het benodigde materiaal voor het maken van de platen beschrijft ze uitvoerig de verschillende tekentechnieken die geschikt zijn voor deze vertelvorm. Ze benadrukt het belang van de relatie tussen tekening en beweging van de plaat. Bovendien pleit ze voor een gebruik van eenvoudige spreektaal tijdens het schrijven: *less is more*.

Een kamishibai-verteller heeft volgens de auteur een omvangrijke taak. Het inrichten van de omgeving is daar eentje van: de vertelvorm komt pas tot zijn recht in een veilige, warme, ingetogen sfeer. Volgens Wanrooij situeert de rol van de verteller zich ergens tussen voorlezer en acteur: hij dient zijn communicatie te beperken tot de essentie, maar met de nodige aandacht voor mime en lichaamstaal. De auteur reikt verschillende verteltechnieken aan en benadrukt daarbij het belang van het wegtrekken

en het terugsteken van de platen tijdens het vertellen. Ze vergeet hierbij niet een reeks wegtrektechnieken op te sommen die kunnen bijdragen tot een geslaagde vertelact.

Wie gericht is op de educatieve voordelen van kamishibai, dient zich te voorzien van een vertelkastje dat voldoet aan bepaalde criteria. In het vierde hoofdstuk overloopt Wanrooij deze criteria en geeft ze instructies voor wie zelf een kastje wil maken. De auteur voorziet haar uitleg van eenvoudige schematische voorstellingen die het knutselwerk overzichtelijk maken.

In het hoofdstuk 'Educatieve toepassingen' komt de auteur tot de kern van de zaak: ondersteuning van taalontwikkeling, bijbrengen van feitenkennis, steun bij emotieverwerking, concentratie en wij-gevoel zijn de hoofddoelen van kamishibai. Voor kinderen vanaf 6 jaar komen er nog een aantal doelen bij: oefenen van lees- en presentatievaardigheden (leesvaardigheid, toespreken van een groep, communicatie met toeschouwers, verteltechnieken), ontwikkeling van fantasie en creatieve vaardigheden. Wanrooij legt de nadruk op de educatieve voordelen van kamishibai binnen het intercultureel onderwijs: illustraties ondersteunen de – eenvoudige – taaluitingen en de non-verbale communicatie met de verteller geeft steun bij het interpreteren en onthouden van de gesproken tekst. Bovendien bevordert de aanwezigheid van andere kinderen de taalontwikkeling: tijdens de voorstelling stimuleren ze elkaar om al dan niet woordelijk te reageren. Wanrooij illustreert elk educatief doel met specifieke voorbeeldverhalen. Het hoofdstuk is voorzien van 11 kamishibai-platen ter illustratie.

Om de werking en de effecten van het vertelkastje extra duidelijk te maken, vergelijkt de auteur de kamishibai-vertelkunst

zeer uitvoerig met vier andere media die kinderen een verhaal vertellen aan de hand van tekst en beeld: de poppenkast, het prentenboek, de televisie en de computer. Wanrooij gaat de theoretische toer op en voegt schematische voorstellingen toe van de sleutelbegrippen uit haar betoog: concentratie en wij-gevoel. Ze besluit dat elk medium zijn educatieve voordelen heeft en dat het grootste verschil zich situeert op het al dan niet ontstaan van wij-gevoel en daarmee in de geschiktheid voor individueel of groepsonderwijs.

In het laatste hoofdstuk beschrijft de auteur kort de ontstaansgeschiedenis en de huidige spreiding van kamishibai: België, Nederland, Vietnam en de Verenigde Staten staan bovenaan de steeds langer wordende lijst van landen waar kamishibai aan een opmars is begonnen. Op hoop van zegen.

In dit boek bewijst Wanrooij onomstotelijk de educatieve voordelen van de kamishibai-vertelkunst. Taalontwikkeling is daar één

van, waardoor de vertelvorm inzetbaar is in het moedertaalonderwijs van het Nederlands en tegelijkertijd NT2-verwerving stimuleert. De auteur benadrukt het belang van de juiste toepassing van de techniek met het oog op educatieve doeleinden. De illustraties in het boek zijn een evenwichtige afwisseling tussen foto's uit de kamishibai-praktijk en platen uit verschillende voorbeeldverhalen. Het is een onuitputtelijke bron van inspiratie voor al wie zich met het vertelkastje wil bezighouden. Het boekje is bedoeld als praktische handleiding en dat is het meer dan wat ook. De theoretische en filosofische achtergronden zijn beknopt en boeiend, de bronnen talrijk.

Kamishibai: de magie van het vertelkastje verdient een plaats in de bibliotheken van alle kleuter- en basisscholen, lerarenopleidingen en talentcentra. Het enthousiasme van Karin Wanrooij spat van elke bladzijde: de kamishibai-microbe bijt zich gaandeweg in de lezer vast en is niet van plan snel weer los te laten.

Katrien Verelst
Karel de Grote-Hogeschool Antwerpen
katrien.verelst@kdg.be

Noot

- 1 Zie ook de bijdrage van Patrick Jordens 'Over de wondere wereld van de Kamishibai' in VONK 36/5 (juli 2007), p. 46-60. (nvdr/RR)